

Kniha se vstupním slovem Michela Laclotta a osobně laděným úvodem Olgy Pujmanové je rozdělena do dvou základních celků – první tvoří katalogová čísla děl ze sbírek Národní galerie, druhý pak práce z ostatních sbírek v České republice (včetně soukromých kolekcí). Jsou zde zařazena nejen díla autentická, ale i pozdější kopie; celkový počet z katalogizovaných maleb tvoří účtyhodných 308 položek. Klasická struktura katalogových hesel obsahuje též důležitou pasáž restaurátorských analýz jednotlivých děl. Konvolut maleb z Národní galerie předchází krátká kapitola věnovaná historii jeho formování. Základ fondu tvoří bývalá sbírka arcivévody Františka Ferdinanda d'Este (naposledy uložená na zámku Konopiště), již založil na konci 18. století markýz Tommaso degli Obizzi na zámku Catajo u Padovy. Také před oddílem prací z mimopražských sbírek je začleněna kapitola, bohužel až příliš stručná, zahrnující jejich výčet a pouhý nástin jejich vytváření.

Je evidentní, že ve sbírkové aktivitě šlechty italská malba zcela vítězí nad sochařstvím a že měla v Čechách hlubší tradici. I když např. v dobových cestopisech Čechů putujících Itálií nebo její částí (Václav Šašek z Bírkov, Martin Křivoústý, Jan Hasištejnský z Lobkovic, Oldřich Prefát z Vlkanova, Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic) nejsou o malbě prakticky žádné zmínky (objevují se až v pozdní renesanci u Bedřicha z Donína a Petra Velcusa), je archivně doložena sběratelská činnost italských artefaktů (např. u Jaroslava z Pernštejna). Text by obohatilo hlubší archivní bádání, které by ozřejmilo cesty, kterými se italské obrazy dostávaly do českých a moravských šlechtických sbírek.

Pokud jde o samotné zpracování katalogových hesel, objeví se při tak enormním počtu děl vždy drobné nedokonalosti. Jsou to např. omyly v některých životopisných datech (jako u Cosima I. de' Medici nebo Pietra Aretina), neúplné názvy bibliografických prací nebo i neucelená bibliografická část jednotlivých katalogových hesel. Z vícero titulů připomínám pro kompletnost alespoň opomíjenou práci A. Hirta, *Kunstbemerkungen auf einer Reise über Wittenberg und Meissen nach Dresden und Prag* (Berlin 1830), pojednávající o jeho cestě do Čech za uměním roku 1819 a mj. dokumentující dobový mezinárodní zájem o obrazy Tommasa da Modena na Karlštejně.

K autorství jednotlivých obrazů, k jejich výtvarným souvislostem bude jistě celá řada doplňujících nebo i odlišných názorů. U obrazu

Bičování od Bernarda Zenaleho lze konstatovat, pokud jde o figurální typy a kompozici, úzký vztah k záalpské malbě podunajské školy, u mariánského obrazu Bartolomea Montagny je možno zdůraznit zřetelnou nizozemskou komponentu v obličejové typice, malbu sv. Šimona a Judy připisat nikoliv benátské, ale florentské manýristické škole. Tyto a další rozdílné pohledy však může člověk vždy zakončit smířlivým konstatováním: De gustibus non est disputandum.

JAN CHLÍBEC

Slezsko – země Koruny české. Historie a kultura 1300–1740, 2 díly, vyd.

Helena DÁŇOVÁ – Jan KLÍPA – Lenka STOLÁROVÁ, Národní galerie v Praze, Praha 2008

952 s., ISBN 978-80-7035-396-7

Dosud roztržštěný výzkum dějin Slezska od středověku do roku 1740, kdy pruský král Bedřich II. vpadl do země, doplňují studie 60 českých, polských a německých autorů, tematicky rozčleněné do devíti kapitol. Velmi zjednodušeně lze říci, že první díl zahrnuje především příspěvky z historie, dějin církevních řádů a česko-polských (resp. česko-slezských) vztahů. V druhé části pak nalezneme v převážné míře témata zabývající se uměním, ikonografií, uměleckými vztahy a umělci od středověku po novověk. Na řadě míst zaznívá snaha vyvrátit stereotypní představy o jednosměrné kulturní výměně směrem z centra do periferie. V obou dílech se spíše než s obecnými přehledy setkáme s detailními studii a sondami do problematiky. Z publikace se širokým záběrem však nakonec vyvstává plastický obraz vzájemných uměleckých, politických, sociálních a ideových vztahů v rámci českých zemí.

V prvním bloku (*Konfesionalizace a její projevy v umělecké tvorbě*) nalézáme zejména příspěvky vztahující se k církevním řádům, přičemž pro středověk je pozornost věnována převážně františkánům. V oddílu druhém (*Slezsko v českém státě v období středověku a raného novověku*) bylo shromážděno devět příspěvků historiků, kteří sledovali vzájemné politické, hospodářské a správní vztahy Českého království (resp. českého krále) a Slezska, ať již jako celku, či jednotlivých knížectví. Třetí

kapitola (*Symboly, obrazy, stereotypy*) přináší poznatky o vnímání Čechů a Čech ve Slezsku během středověku. Do konce 13. století nemáme žádné negativní zprávy o Češích ve Slezsku, zásadní změna nastala až v letech 1425–1434 s vpádem husitů do Kladska (A. Barciak, L. Harc). Slezská redakce české kroniky z 15. století pak dokládá snahu začlenit české dějiny do historie korunní země (M. Bláhová). Blok čtvrtý (*Životní styl, reprezentace, kulturní investice*) přináší pohledy na města jako rezidence a místo reprezentace šlechty i městských obcí a ukazuje, že umění sloužilo jako nástroj katolické reformy a protireformace.

Objemnější druhý svazek (resp. svazek B) zahajuje pátá kapitola (*Otázky uměleckých vztahů Čech a Slezska ve středověku a raném novověku*), která tyto kontakty ilustruje zejména na architektonických památkách. Část šestá (*Individuální osudy na pozadí doby*) je vzhledem do životů či životních etap několika politiků a umělců. Sedmá kapitola (*Stykání a potykání: Slezsko, české země a Evropa*) zahrnuje příspěvky, jež je možné označit jako „nezařazené“. Tematickou sevřeností se naopak vyznačují závěrečné dva bloky, nazvané *Proměny témat a příběhů*, přičemž první se dotýká především středověku, zatímco druhý raného novověku. Tyto kapitoly, věnující se ikonografii, malířství a sochařství, přináší řadu zásadních poznatků. R. Kaczmarek se snaží korigovat představu o dominantní úloze Prahy v sochařské tvorbě Slezska v poslední čtvrtině 14. století. Námětově shodné, ovšem kvalitativně odlišné slezské příklady přece jen dokládají zřetelný vliv vytříbeného pražského parléřovského sochařství. A. Mudra nalezl ve dvou sochách madon z Jihlavy (kolem 1350) počátky slezsko-pomořanského ikonografického typu madon na lvu, J. Klípa pak zpřesnil dataci a určil donátory dvou deskových obrazů – Madony vysebrodské (1415–1420) a vratislavské (1417–1418). H. Dáňová doložila, že pozdně gotický křídlový oltář z Duban byl vytvořen kolem roku 1470 na míru pro sochu Panny Marie v naději z Duban (1410–1415). M. Bartlová se věnuje plastickému písmu na okrajích deskových obrazů z druhé poloviny 15. století. Soudí, že motiv pochází z dílny Jana van Eycka v Bruggách a přišel zdoluhavou cestou přes Vratislav až do Prahy. Zde je však třeba dodat, že písmo je ovlivněno ryteckou technikou a vývoj deskové malby v obou městech mohl probíhat paralelně, ovlivněn společným vzorem.

Letmý pohled na několik příspěvků z oblasti dějin středověkého umění dokládá, že ve sborníku nalezneme nejen mnoho nových a někdy až překvapivých zjištění, ale na řadě míst i prostor k diskusi a dalšímu prohloubení poznání. Obě části knihy tak představují především silný impuls pro studium česko-slezských vztahů a zároveň ukazují témata a možnosti dalšího výzkumu.

ROMAN LAVIČKA

Epigraphica & Sepulcralia II. Sborník příspěvků ze zasedání k problematice sepulkrálních památek, pořádaných Ústavem dějin umění AV ČR, v. v. i., v letech 2006–2007, ed. Jiří ROHÁČEK, Artefactum, Praha 2009
447 s., ISBN 978-80-86890-19-7

Pracoviště pro epigrafická a sepulkrální studia při Ústavu dějin umění AV ČR pořádá od roku 2000 každoroční setkání, která se zaměřují na hmotné artefakty sepulkrální kultury s věcným či metodickým vztahem k specifické středověké, primárně pak české problematice. Anotovaný druhý díl sborníku přináší čtyřicet příspěvků, jež zazněly na konferencích *Mors immortalis* (2006) a *Mors principium est* (2007). Výstupy obsáhly časové období od raného středověku až do 20. století.

Příspěvky zaměřené na období středověku lze rozdělit do tří základních tematických okruhů: problematiky konkrétních dochovaných náhrobků, sepulkrální epigrafiky a metodologických otázek. Do první skupiny lze zařadit studii Kláry Benešové, která obrátila pozornost ke třem opukovým fragmentům neznámého figurálního náhrobku, uloženého dnes v Lapidáriu Pražského hradu. Na základě slohového určení, datace a zařazení náhrobku do kontextu sepulkrální plastiky rané lucemburské doby došla k závěru, že se jednalo o nově zřízený náhrobek knížete Boleslava II., který byl umístěn v interiéru kostela sv. Jiří na Pražském hradě, a jehož vyhotovení spadá do doby abatyše Kunhuty Přemyslovny. Zuzana Všetečková ikonograficky zhodnotila sarkofág Vratislava II. (tzv. Longinův sarkofág v kostele sv. Petra a Pavla na Vyšehradě) v kontextu umění 11. a 12. století. Výzdobu sarkofágu tvoří v nízkém reliéfu provedený obloučkový vlys,